

ביאורי רבי שמואל

מהגאון רבי שמואל ברנר זצ"ל

ימי הפורים

ביסוד ימי הפורים בדיון משתה ושמחה שבו
ובעומק האהבה שאוהב הי"ת את עמו ישראל אהבה שאינה תלויה בדבר

משתה ושמחה בפורים – פירסומי ניסא

כתב הרמב"ם בהל' חנוכה ומגילה פרק ב הי"ד: מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועיירות ויום חמשה עשר לבני כרכים להיות יום שמחה ומשתה וכו' ושם בהלכה טו כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, וכו' וכל המרבה לשלוח לריעים משובח, ובהלכה יז מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו דומה לשכינה וכו'.

וברמב"ם הלכות יום טוב פרק ו הי"ז ויח כתב: שבעת ימי הפסח ושמנות ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנאמר ושמחת בחגך וגו', וכו' בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד כראוי לו. כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממנו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביינ, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו.

ויל"ע כמה דקדוקים בדברי הרמב"ם ז"ל, דהנה הרמב"ם כ' טו כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, וצ"ע מה כוונתו ויתקן סעודה נאה, שלא מצאנו כן בשום מקום שיאמר ויתקן סעודה נאה, וצ"ע.

ועוד יל"ע שכ' "שאיין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים", וכו', וצ"ע שהרי השתא בענין שמחת פורים עסקינן, ונהי דמצוה גדולה היא לשמח לב עניים ויתומים וכו', אבל מה ענין מצוה זו אצל פורים, ולשון הרמב"ם "שמחה גדולה ומפארה" משמע שהוא מכלל שמחת פורים, ושמהאי טעמא יש להרבות במתנות לאביונים, שבזה יש תוספת לשמחת פורים אבל הדברים אומרים דרשני.

ומכלל לשון הרמב"ם נראה שאין גדר חובת השמחה וצורתה בימי הפורים כגדרה וצורתה בימי הפסח והחג, שפורים מצותו "להיות יום שמחה ומשתה", היינו שחייבא רמי שיהא היום יום משתה ושמחה, והדרך היא על ידי "שיתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו", ואין עוד חיוב אחר בשמחת הקטנים והנשים. מאידך ברגלים שגדר דין השמחה הוא "חייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב", שהגברא הוא שמצווה להיות שמח וטוב לב, ואף צורת השמחה חלוקה בכל אחד לפי ענינו, הקטנים בקליות ואגוזים והנשים בתכשיטים, ואנשים בבשר ויין.

ואף ענין הנתינה לעניים חלוקה שבפורים, הענין הוא לפי "שאיין שם שמחה גדולה ומפארה אלא לשמח לב עניים" והיינו שאחר שנצטוונו על מעשה השמחה שיהא היום יום משתה ושמחה, הרי יש לעסוק במתנות לעניים שהוא שמחה גדולה ומפארה, וראוי הוא להיעשות לגדול שמחת היום, משאי"כ ברגלים, ענין הנתינה לעניים הוא, שבמקום שהוא מצווה בשמחה ראוי הוא שיהא שמחתו עם העניים שלא תהא שמחתו שמחת הכרס אלא שמחת מצוה.

ימי הפורים

ואמנם יסוד דברי הרמב"ם מיוסד על הכתובים, שבענין הרגלים נאמר: ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך וכו' והלוי והגר, משמע שחיוב המצוה הוא על הגברא שיהא שמח בחג, ובענין פורים נאמר: לעשות אותם ימי משתה ושמחה, משמע שגדר המצוה היא בעיקר היום לעשות את הימים עצמם לימי משתה ושמחה, אלא שאנו מבקשים ליתן טעם בלשונות הכתובים, ובודאי טעמא איכא למה יהא חיוב השמחה בפורים שונה מגדר חיוב השמחה בכל ימי חג ומועד.

ונסיף לדקדק בזה בלשונות הכתובים, דהנה ענין משלוח מנות מצינו אף בימים טובים וכדמצינו בקרא שאמר להם עזרא לישראל ביום ראש השנה: ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, הרי שענין משלוח מנות קיים אף בימים טובים, אולם לא מצינו שיהא חיוב לשלוח מנות מצד עצם היום טוב, אלא גדר החיוב הוא "לאין נכון לו", ומשא"כ בפורים נתחייבנו במשלוח מנות גם למי שאין לו צורך בכך, ואף בדברי הפוסקים מבואר שעיקר חיוב משלוח מנות אינו משום צורך של זה ששולחים לו המנות אלא עצם שילוח מנות איש לרעהו הוא גוף המצוה, וצ"ע מדוע שונה גדר המצוה של משלוח מנות בימים טובים מגדר המצוה בפורים.

עוד יש להתבונן במש"כ הרמב"ם ש"כל המרבה לשלוח לרעים משובח" ודבר זה צריך תלמוד, ולכאורה אחר שקיים מצותו פעם אחת, כבר יצא ידי חובתו, ומה ענין יש להרבות עוד במשלוח מנות.

ובירושלמי (מגילה פ"א ה"ד) ר' זעירה בעא קומי ר' אבהו ויעשו אותן שבת א"ל לעשות אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלויה בב"ד יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים. ויש לבאר שהרי רגלים שנודמנו בשבת, מקיימים בהם את מצות השמחה בשבת, ואין חוששים לזה ששמחתו היא בידי שמים, וע"כ לומר שהטעם בזה הוא על פי מה שנתבאר שחלוקה שמחת פורים בגידרה משמחה האמורה ברגלים, אלא שהדברים עדיין צ"ב.

אבל שמחה אינה נוהגת אלא בזמנה (מגילה ה' א). יל"ע מה טעם החילוק בין חובת קריאת המגילה שהקלו בה שניתן לקרותה בימי יא יב יג, לחובת השמחה שאינה נוהגת אלא בזמנה, וביטול יש לשאול על יום יג שאמרו בו (מגילה ב' א) י"ג זמן קהילה לכל היא ולא צריך לרבויה, וברש"י ד"ה זמן, שלפי שעיקר הנס בו היה לא צריך קרא שיהא ראוי לקריאה, ובודאי סברא גדולה היא שיום הנס עצמו הוא המובחר להודות בו ולקרות בו המגילה, ומעתה צ"ב מ"ט לענין שמחה אינו כן, ואינה נוהגת אלא ביד וטו.

אמרו בגמ' (מגילה יד א) שחיוב קריאת מגילה אין בו הוספה על מה שכתוב בתורה, שי"ל ק"ו, אם מעבדות לחירות אמרו שירה ממות לחיים לא כ"ש, (ונח) אמוראי בטעם שאין אומרים הלל שיש שפירשו שהוא משום דעל נס פורים לא שייך לומר הללו עבדי ה', שהרי אכתי עבדי אחשוורוש אנן, ויש שפירשו שקרייתא זו הלילא).

ובפשוטו, הך ק"ו ק"ו גמור הוא, שהרי מה"ט אמרו שאין קריאת המגילה הוספה על מש"כ בתורה, וצ"ב דא"כ נימא נמי שכשם שעל נס יציאת מצרים יש לעשות יום חג ויו"ט ה"ה שעל נס פורים יש לעשות יום חג ויו"ט, ולמה אמרו (מגילה ה' ב) שיום טוב לא קבלו עליהו.

ויל"ע עוד כמה שאמרו קרייתא זו הלילא, ולכאור' סיפור הנס הוא ענין בפ"ע והלל ענין בפ"ע, וליל הסדר יוכיח שמספרים בו יציאת מצרים, ומ"מ לאחר אכילת הפסח והמצה "פקע איגרא" לקול המולת ההמון מהלל (פסחים פה ב ורש"י שם) וא"כ בפורים ג"כ שקוראים במגילה שהוא סיפור הנס יתחייבו עוד באמירת ההלל.

ונראה דהאמת בזה שאין צורך ואין מקום לעשות יום טוב בפני עצמו על הצלת ישראל בימי הפורים, שיו"ט של פסח נקבע לדורות ליום חג ושמחה על אשר נתגלה בו שהקב"ה מושיענו וגואלנו מכל צר, וכבר נכללו בו כל גאולות וכל ישועות שנעשו לישראל בכל הדורות, שכולם אב אחד להם, שהקב"ה גואלנו ומושיענו מכל צרה.

והרי כך אנו אומרים בליל הסדר: והיא שעמדה לאבותינו ולנו – היינו הבטחת הברית לאברהם שהקב"ה יושיע לישראל בכל עת צרה – שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם, ואין לך כדורו של המן שעמדו עלינו לכלותינו והצילנו הקב"ה מידם.

ואף בברכה שקבעו חז"ל בכל יום לקיים בה מצות עשה של זכירת יציאת מצרים, אנו מאריכים בכו"כ לשונות להזכיר את ישועת ה' את עמו ישראל בכל הדורות, וכגון בשחרית: אמת שאתה הוא ה' אלוהינו וכו' עזרת אבותינו וכו' בכל דור ודור וכו' ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע, וכן בערבית הפודנו מיד מלכים מלכנו הגואלנו מכף כל העריצים וכו'. ואף בסיום הברכות מזכירים את ישועת ה' וגאולתו לעתיד לבוא, ללמדנו שאין כאן ברכה והזכרה של יציאת מצרים לבדה, אלא כל גאולת ישראל בכל הדורות נכללת בה, שהרי כן הוא ענינה של יציאת מצרים שהקב"ה הוא גואלנו ומושיענו בכל דור ודור.

וענין זה שנקבע ביציאת מצרים שהקב"ה הוא גואלנו לעולם, זה הוא שנאמר בקרא בפר' בחקותי וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים להיות להם לאלוקים. היינו שנכרת ברית על דבר זה ביציאתם ממצרים שהקב"ה הוא אלקי ישראל, ואין זה הברית שנכרתה בזמן מתן תורה, שברית זו היא על קיום התורה, אבל הברית שנכרתה בזמן יציאת מצרים היא על עצם הדבר

ביאורי רבי שמואל

שהקב"ה הוא אלקי ישראל ומושיעו, ולכן הוזכרה ברית זו בפ' בחקותי בענין התוכחה, שאף לאחר שיתקיימו כל דברי התוכחות מ"מ יזכור הקב"ה להם את הברית שכביכול מחוייב הוא להושיע את ישראל מצריו, מפני שהוא אלוהיהם, והוא גואלם ומושיעם.

ואמנם ענין השמחה בפורים ענין אחר הוא, והוא שהוא פרסום להנס שהיה באותו זמן, שנצחו במלחמה ונחו מאויביהם ועשו שמחה ומשתה להודות לה' על הנס שנעשה להם (שבזמן הנס ודאי יש לעשות יום משתה ושמחה להודות לה' על הטוב אשר גמלנו), והיינו שהמשתה והשמחה בפורים הרי הוא זכרון להשמחה והמשתה שהיו בימים ההם בזמן הזה, וכשם שבליל הסדר נצטוו לאכול מצה לזכור את אשר אפו את הבצק כשיצאו ממצרים מצות ולא חמץ, כן בפורים יש לנו לעשות משתה ושמחה, זכרון לימי המשתה והשמחה הנעשה בימים ההם "לקים עליהם להיות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה: כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם".

ולפי זה מתבארים הדברים כמין חומר, שגדר מצות השמחה ברגלים היא להודות לה' על הטוב אשר עשה עמנו, וכגון חג הפסח שנתחד להודאה על שהוציאנו ממצרים, ודרך ההודאה היא על ידי שכל אחד שמח לפי ענינו, ומשמחה של מצוה זו בא לידי הודאה לה' על חסדו הגדול.

אבל שמחת פורים ענינה לזכור את הנס ואת השמחה שהיתה באותם ימים, ולכן מצות השמחה היא שיהיו הימים ימי משתה ושמחה, והיינו שיעשה סעודה נאה כפי כוחו, וירבה בכל מיני שמחה, שכל תוספת ורובי שמחה יש בה יותר ויותר פרסום הנס, ומטעם זה תקנו שיהיו שולחים מנות זה לזה, שתהא השמחה ניכרת ביותר, וע"כ כל המרבה לשלוח לרעים משובח, ואין לומר שכיון שכבר קיים המצוה יצא ידי חובתו, כי אין הענין לשלוח מנות לאין נכון לו, אלא להרבות בפירסום הנס בריבוי משתה ושמחה, וכשם שבחנוכה שנעשה הנס במנורה מרבים בהידורים והידור להרבות בפירסומי ניסא, כן בפורים יש להרבות ביותר בכל מה שיש בו תוספת וריבוי לפירסומי ניסא.

ומטעם זה אין שום ענין בפורים לשמח אף את הקטנים בקליות ואגוזים ואת הנשים בבגדי צבעונים, שהרי אין הענין בשמחת הגברא בפורים, וכל ענין השמחה בפורים הוא בריבוי מעשה השמחה ועשיית היום ליום שמחה כדרך שהיה בימי מרדכי ואסתר.

ואף גם מצות מתנות לאביונים יסודה מגדר שמחה זו, וכלשון הרמב"ם "שאין לך שמחה גדולה ומפוארה", והיינו שמדרך ימי שמחה וצורתם שיהיו ימי שמחה להוסיף ולהגדיל השמחה על ידי שמשתפים את מי שאין לו אפשרות לשמח, וכמי שאי אפשר להניח שיהא מי שאינו שמח בימים אלו.

ואמרו בפסחים סח ב אמר רב יוסף הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב ביה, מר בריה דרבינא כולה שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכיפורי וכו', פוריא ימי משתה ושמחה כתיב, הרי שאף שניתן לקיים את ענין הרגלים על ידי "לה" שאף אם קובעים את היום ליום שכולו קודש לה' יש בזה קיום ענינו של יום שנקבע ליום חג והודאה לה', אבל בפורים לא שייך לקיים את ענין היום אלא דוקא על ידי "לכם" והיינו על ידי עשיית שמחה ומשתה כדרך שעשו בזמן שנעשה להם הנס.

וזה הטעם שאין לעשות את השמחה אלא בזמנה שהרי לא באה השמחה אלא לזכרון הימים "אשר נחו בהם", ולכן לא ניתן לעשותה אלא בימים אלו.

וכן זה הטעם שאין עושים את השמחה בשבת, שכיון שכבר יש בו שמחה בידי שמים אין שמחה שבידי אדם ניכרת ואין שום פרסום לנס, אבל בימים טובים אחר שעכ"פ שמחים בהם אין נ"מ אם שמחתם מתקיימת בשבת או בחול.

הימים האלו "נזכרים ונעשים". בביאור הדבר נקדים שאמנם ענין זכירה ועשיה מצינו אף בימי הפסח וכל' הכתוב: והיה היום הזה לכם לזכרון וחגותם אותו חג לה', היינו שע"י הזכרון יעשו את היום חג לה', אבל בפורים מצינו להיפך "וימי הפורים האלו לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם", וצ"ב שהרי היה ראוי לכתוב להיפך, וזכר הימים האלו לא יסוף, וממילא וימי הפורים לא יעברו, שהרי מתחילה זוכרים וע"י כן באים לידי עשיה, אמנם הדברים מתבארים היטב ע"פ האמור, והיינו שכל ענינו של פורים אינו בעצם עשיית יום זה כיום טוב ויום הודאה להשי"ת אלא שעל ידי עשיית יום זה ליום שמחה נזכור את הניסים שנעשו בימים אלו, ונמצא שאדרבה על ידי שימי הפורים האלו לא יעברו, זכרם לא יסוף מזרעם.

ואמנם שחז"ל תקנו ב' דברים לזכרון הנס, "זכירה" על ידי קריאת המגילה ו"עשיה" על ידי עשיית הימים האלו לימי משתה ושמחה וכאמור, ושניהם באו לדבר אחד, והיינו לפרסום ולזכרון הנס, אלא שזכרון הנס על ידי קריאת המגילה, שייך לעשותו אף בימים הסמוכים לימי הפורים, שהרי מזכירים בקריאת המגילה את הניסים שנעשו בזמן הזה, ומשא"כ זכרון הנס על ידי "עשיה" לא שייך לעשותו אלא בימים שנחו בהם ועשו אותם לימי משתה ושמחה בימי מרדכי ואסתר. והיינו שדרשו מקרא שלא זו שבוים יג ניתן לזכור את הנס שהרי בו נעשה הנס ופשיטא שראוי הוא להזכיר בו את הנס, אלא אף ימי יא ויב הסמוכים ראויים לזכרון הנס.

ימי הפורים

והנה בריש מגילה דנו מניין שקוראין את המגילה אף ב"א יב יג, ומסקי' בגמ' דזמניהם כ' לרבות שאפשר לקרוא המגילה גם בשני ימים ב"א ויב, והק' נימא דא"ת לרבוויי שיקראו את מגילה בשיתסר ושיבסר, שהרי אף ימים אלו סמוכים הם לימי הפורים, ואמרו "ולא יעבור כתיב", וטעם הדבר לא נתגלה.

ונראה, דהנה במגילה ו ב דנו אם זמן הפורים בשנה מעוברת הוא באדר הראשון או באדר השני, ואמרי' שם שהיה מן הדין לעשות באדר הראשון שהרי אין מעבירין על המצוות (ומה"ט נפסק להלכה לענין יאר צייט שיש לעשותו באדר הראשון משום שאין מעבירין על המצוות), ומכל מקום מסקינן שם שזמן מצות פורים בשנה מעוברת הוא באדר השני משום "דמיסמך גאולה לגאולה עדיף", והרי שענין זה של מיסמך גאולה לגאולה הוא מעיקרי מצות הפורים, וצ"ב מהיכי תיתי שיהא ענין לסמוך גאולה לגאולה, ושיהא ענין זה דוחה לדינא ד"אין מעבירין על המצוות".

ובתענית כט א משנכנס אדר מרבין בשמחה, ופירש"י ימי נסים היו לישראל פורים ופסח, וצ"ב טובא דהרי בחיובא דרבוויי שמחה באדר קא עסקינן, ומה שייכות הנסים שנעשו בפסח לחדש אדר.

והמבואר מכל זה שפורים ופסח מישך שייכי אהדדי, ושניהם ענין אחד הם, וביותר שפורים הרי הוא כהכנה לפסח, אשר מחמת זה תקנו שיהא פורים סמוך לפסח, וכמ"ש "מיסמך גאולה לגאולה", ולכן שייך לומר משנכנס אדר מרבין בשמחה משום הנסים שהיו לישראל בין בימי פורים ובין בימי הפסח.

והדברים מתבארים היטב על פי האמור לעיל, שענינו של פורים הוא לזכרון הנס, וענינו של פסח הוא לחגוג ולהודות לה' על אשר נתגלה בזמן זה שהשי"ת הוא הוא מושיענו וגואלנו, ונמצא שזכרון הנס שנעשה בפורים הרי הוא הכנה להודאה שתבוא בימי הפסח, שהרי בימים אלו נתגלה ביותר שהקב"ה הוא מושיענו וגואלנו וכפי שיתבאר להלן.

מגילה טו ב ויעבור מרדכי אמר רב שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, והיינו לפי שגזרו צום שלשת ימים לילה ויום בימי יד טו וטז ניסן (כמבואר ברש"י שם ד"ה יו"ט), וצ"ע רב היאך שייך לדחות מצוה חביבה של אכילת מצה, והרי במצב זה היה ראוי שירבו במצוות כדי שיהיו בידם זכויות הרבה, ויהיו ראויים להנצל. ואם הרי ודאי שכל זה עשה מרדכי ברוה"ק שידע שראוי להתענות אף שיתבטלו ממצות מצה, אך שדבר זה עצמו אומר דרשני.

אמנם ביאור הדבר הוא על פי מה שנתבאר, שענינו של חג המצות אינו להודות לה' על שהוציאנו ממצרים באותו זמן בלבד, אלא על כך שמזמן יציאת מצרים ואילך הרי השי"ת הוא מושיענו וגואלנו בכל דור ודור, ונמצא שלו יצוייר שיהא זמן שכביכול אין הקב"ה מושיעם של ישראל, ומאיזה טעם שיהיה, הרי אזי שוב אין מקום לחגוג את חג המצות, שכביכול כבר אין הקב"ה מושיע את ישראל חלילה, וזהו שמצא מרדכי להתענות דוקא בדרך זו, שיש כאן כעין זעקה לפני הקב"ה יתברך שבמצב זה השגחתו על עם ישראל בטלה, וטענתו של המן לאחשוורוש ישנו עם אחד "אותו שנאמר בו ה' אחד ישן לו מעמו" (אסת"ר פרשה ז) היא שקר, וכסיום דברי המדרש שם אמר לו הקדוש ברוך הוא אני אין לפני שנה, הדא הוא דכתיב (תהלים קכא, ד): הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ולא יטוש ה' את עמו לעולם.

והנה לפי כל המתבאר הרי היה מן הדין ואף מסתבר טפי שיהיו קוראים את המגילה ומזכירים את הנס בשיתסר ושיבסר שסמוכים יותר לחג הפסח מימי יא יב המרוחקים הימנו יותר, ומיסמך גאולה לגאולה עדיף.

והנה הרי בארנו שהיום טוב להודות לה' על חסדיו שהושיענו מיד המן הוא בפסח, שאלו הימים שנקבעו לדורות להודאה על כך שה' הוא מלכנו ומושיענו, והרי אמרו שואלין בהלכות פסח קדם לפסח שלשים יום, והיינו שההכנה הנדרשת לחג הוא ע"י שבכל הל' יום שקודם לחג יהיו דורשים ועוסקים בענין החג, והיינו שנדרש קודם בתחילת הל' יום להודיע שיש עדיין הפסח, והקב"ה עדיין גואל אותנו על אף היותנו בארץ אויבנו, נמצאו ל' יום שניתן להתבונן ע"י קריאת המגילה בענין זה שהוא עצמו של חג הפסח, אבל אם היו קוראים את המגילה בטז ויז, לא היו נשארים ל' יום שלמים הנדרשים להכנה לפסח.

ביאורי רבי שמואל

גילוי נס פורים – אהבה שאינה תלויה בדבר

הנה נתבאר עד עתה, שיסוד ענינו של פורים אינו קביעות יום להודאה על הישועה שנעשית לנו בפורים ועל כך שהקב"ה גואלנו ומושיענו מכל צר, שעל ענין זה נקבע כבר חג הפסח ליום טוב לדורות עולם להודות להקב"ה על גאולתנו בכל דור ודור, וכל ענינו של פורים אינו אלא לפרסם ולזכור את הנס שנעשה לנו בימים ההם בזמן הזה.

אמנם להלן יתבאר שבימי הפורים נתגלתה מדרגה נוספת ומהלך מיוחד בהנהגת הקב"ה עם עמו ישראל שלא נתגלה כ"כ ביציאת מצרים, וענין זה נכלל במצות פרסום הנס של פורים, להודיע ולפרסם את חסד ה' עם עמו ישראל, ביתר שאת ממה שנראה בזמן יציאת מצרים.

ידוע הדבר וכבר עמדו בזה רבים שלא נזכר כלל שם ה"ת במגילה, והיינו משום שכל ענין המגילה להראות את הנהגת הקב"ה בתוך מהלך טבעי, והצלת ישראל בלי נס היוצא מדרך הטבע, ויש בזה גלוי מיוחד שדרכי הטבע הנראים כמתנהלים באופן מקרי כ"ז שלא נעשה בהם שנוי של נס, גבוה מעל גבוה שומר עליהם ועל השתלשלות מקריהם והכל הולך למקום אחד שתתקיים כונתו יתברך שמו.

ומ"מ עדיין צריך טעם במה שדוקא נס זה של פורים נעשה בתוך מהלך טבעי, ובמה נשתנה מנסים אחרים שנעשו לישראל, שהיתה בהם יציאת ושנוי מדרך הטבע.

ונקדים תחילה לדקדק בדברי הקב"ה למשה רבנו בפ' פרשיות שקדמו ליציאת מצרים, שיש כאן ב' ענינים שבאו בלשונות חלוקים וכאשר יתבאר.

דהנה בפ' שמות איתא "ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים וגו' ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ טובה וכו'", וכששאל משה רבנו את הקב"ה "ואמרו לי מה שמו" היתה התשובה אהי' אשר אהי'. ובפ' וארא איתא "ויאמר אליו אני ה' וארא וכו' ושמי ה' לא נודעתי להם, וכו' לכן אמור לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים וכו' ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים, וידעתם כי אני ה' אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים".

וביאור הדבר, שבפ' שמות היתה ההבטחה להוציא אותם ממצרים לפי שראה ה' בעניים, וזו היא סיבה בפני עצמה לגאול אותם מיד המצרים להם, וע"ז אמר ה"ת ששמו הוא אהי' אשר אהי' היינו שמצידו הוא נמצא והוה עם הברואים להושיעם.

אמנם בפ' וארא, היתה ההבטחה לגאלם על שם העתיד, וה"והוצאתי אתכם תחת סבלות מצרים" מישך שייך ל"ולקחתי אתכם לי לעם, והייתי לכם לאלוקים", והיינו שהקדים הכתוב ואמר "אני ה'" וכדמצינו בהרבה מקומות "אני ה'" נאמן לשלם שכר ונאמן להפרע, והיינו שהקב"ה מנהיג את העולם בדרך זו שהעושים רצונו זוכים לשכר טוב, ומושיע אותם מיד צריהם, ולהיפך לעוברי רצונו.

והנה נתבאר מכל זה שביציאת מצרים לא נתגלה כלל ענין זה שהקב"ה הוא מושיע את עמו ישראל בלי שום טעם וסיבה, ואך משום שהם ישראל וראויים מצד עצמם לישועה (עי' להלן שיתבאר יותר עומק הדבר), אלא שנתגלה שהקב"ה עושה חסד עם ישראל לפי שהם עושי רצונו, שהרי על דעת כן יצאו ממצרים כדי שיקבלו עליהם את התורה, וכן מצינו בכמה מקומות "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכן לאלוקים". ואמנם בפ' שמות נאמר שהקב"ה מושיע את ישראל מצד עצם הדבר שראה ה"ת בעניים, אך עכ"פ לא נתגלה דבר זה ביצ"מ וכנ"ל.

מגילה יב א שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו, וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקדוש ברוך הוא לא עשה עמהן אלא לפנים.

משמעות הגמ' שעכ"פ אותם שהיו בכל העולם לא עשו תשובה על חטאם שחטאו בצלם, דאל"ה, והרי אין לך דבר שאינו עומד בפני התשובה, ואף אותם שהיו בשושן לא נתברר שעשו תשובה על חטאם, ולא נאמר אלא שזעקו ועשו צום ומספד, אבל תשובה על חטאם לא מצינו.

ואמנם אחר הנס הרי קיימו וקבלו והדר קבלוה מאהבה, אבל קודם הנס לא מצינו וכנ"ל.

ימי הפורים

וע"כ הוא כן שהרי בזמן זה היו בגלות ובריחוק משלחנו של מקום, ואכתי עבדי אחשורוש אנן, ועדיין לא נגאלו להיות השגחת השי"ת עליהם כדרך שהיא בזמן קרבה וגאולה. וע"כ שעדיין לא חזרו בתשובה שלימה ולא הגיעו למדרגה זו להיות גאולים וקרובים למקום.

וזה באור הענין, שכיון שנס זה היה בזמן של גלות הרי ע"כ א"א שיהא בדרך של שנוי הטבע, כנסים שנעשו ביציאת מצרים ובכיבוש הארץ, שנסים אלו נעשו בזמן של גאולה, וחיבת הקב"ה לעמו ישראל ניכרת בגלוי, אבל נס זה שנעשה בזמן הגלות על כרחו אינו אלא בדרך המשתלבת עם ההנהגה הטבעית.

ואולם מאידך היא הנותנת וזהו עיקר חשיבות הנס, שאף בזמן שרחוקים אנו משלחן אבינו, ובהיותם בארץ אויביהם "לא מאסתים וכו' לכלותם, בימי המן" (מגילה יא א), והיינו שאהבת השי"ת לעמו ישראל היא אף בזמנים אלו וקרוב ה' לכל קוראיו אף קודם שחזרו בתשובה שלימה.

וביאור עומק הדבר, שבאמת הקב"ה בחסדו הגדול ברא עולם ומלואו, אך בשביל לעשות חסד עם בריותיו, ואף גם זאת בהיות בריותיו בצרה, הרי מחמת אהבת הבורא לבריותיו ובפרט לנזר הבריאה הוא האדם, ה"ה עושה עמם חסד ומושיעם מכל צרה. ואמנם הראויים לחסד זה הם מי שיש בהם צורת אדם, והם בני אברהם יצחק ויעקב, שירושא להם מאבותיהם הנהגות ומדות טובות הראויות למי שנברא בצלם, וכפי שהזכירו חז"ל ש"סימנים יש לישראל" שמחמת כן ראוי לחמול ולחוס עליהם.

ובלשון חכמים נקראת הנהגת הקב"ה בעיקר בריאת העולם "חסד", שהוא גמילות טובה עם הנבראים מחמת עשיית חסד בלבד, והנהגת הקב"ה להושיע את בראיו "אהבה", שענינה שמחמת אהבה שיש לקב"ה למי שראוי לכך הרי הוא עוזרו ומושיעו בעת צרה.

וכאשר נתבונן נראה שזו כונת ברכה ראשונה בשמ"ע, "גומל חסדים טובים וקונה הכל" היינו לפי שהקב"ה הוא גומל חסדים ה"ה קונה הכל וברא עולם ומלואו בחסדו הגדול, "וזוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו באהבה, מלך עוזר ומושיע ומגן" והיינו שהקב"ה זוכר חסדי אבות ואת זה שאנו בני בניהם והולכים בדרכי חסד שלהם, וממילא הרי הקב"ה "באהבה עוזר ומושיע ומגן".

ונהדר לדברינו שענין זה נתגלה ביחוד בנס פורים שהקב"ה הוא מושיענו מצד עצם מעלת ישראל, ואהבת ה' לעמו ישראל בלי שייכות למה שעם ישראל הם עבדי ה', ואדרבה "אכתי עבדי אחשורוש הוינן באותו זמן".

ומזה הטעם קבעו חכמים את לשון הפיוט שושנת יעקב "תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור, להודיע שכל קוין לא יבושו ולא יכלמו לנצח כל החוסים בכ", היינו שאף בדורות שאינם ראויים כ"כ מ"מ הקב"ה הוא מושיעם של ישראל, וישראל חוסים בו ומקוים לישועתו וזכות זו עצמה עומדת להם שיהא הקב"ה מושיעם מצריהם.

והנה איתא במדרש (ילקוט משלי רמז תתקמד) והובא ברמב"ם מגילה פ"ב הי"ח, שימי הפורים לא יתבטלו לעתיד לבוא, והנה לדברינו היה ראוי שאדרבה אחר שכל ענינם של ימי הפורים הוא להודיע שאף בימי הגלות הקב"ה מושיע את עמו ישראל, הרי לעתיד לבוא שיגאל הקב"ה את עמו ישראל ברוב נסים ונפלאות מה מקום יש להשאיר זכרון לימי הגלות וההסתר.

אבל כאשר נתבונן הרי הדבר להיפך, שהרי לא יתגלה בזמן הגאולה אלא ענין זה שהקב"ה מושיע את עמו כשחוזרים ומתרחצים עמו, ואין הסתר וחושך בהנהגתו, אבל ענין הצלת ישראל בימי הפורים שמגלה את אהבת הקב"ה לעמו אף בעת הסתר זה לא יתגלה בזמן הגאולה, ובאמת האהבה שאוהב הקב"ה את ישראל איננה תלויה בדבר, ועל כרחינו להנציח את הפורים לידע ולהודיע עוצם אהבה שאוהב הקב"ה את ישראל שמתבטאת דוקא בהנהגה לדורות של ימי הפורים.